

Viszontválasz

Cikkem célja a q mutató szerint optimalizálás legáltalánosabb jellemző vonásainak vizsgálata volt, elsősorban a klasszikusnak tekinthető nyereség optimalizálással való összehasonlítás alapján. Nem kívántam tehát állást foglalni a q mellett, az elemzés fő célja éppen az, hogy tisztább képet kapjunk az alkalmazásával járó különböző hatásokról, ami esetleg segítséget nyújthat a mutató értékelésében. Bod Péter bírálatára pontosként válaszolok.

1. A fejlesztési tevékenységek folytonos változóval való szerepeltetése ilyen általános vizsgálat esetében — véleményem szerint — elfogadható, ugyanezt az utat követik a vállalati, ágazati és népgazdasági tervezés gyakorlatában alkalmazott középtávú és éves tervezési lineáris programozási modellek. Az elemzés során arra a kérdésre szerettem volna választ adni, milyen eltérést okoz, ha a meglévő lineáris programozási tervezési modellek célfüggvényében nem a nyereség, hanem az egységnyi bérre jutó részesedési alap tervidőszak végi értékének maximalizálása szerepel. A korábbi évekre vonatkozó kikötések a feltételek között vehetők figyelembe. A fejlesztési tevékenység formalizálása ebben a felfogásban nem érinti a célfüggvényt, hanem csak a feltételrendszer kialakítása során válik szükségessé. Céljainknak azonban megfelel az az általános kikötés, hogy a modell feltételi egyenletei lineáris egyenletek legyenek, ami a gyakorlati alkalmazásnak legtöbbször ugyanis feltétele. Megjegyzem még, hogy a fejlesztési változókat egész értékű változókként szerepeltetve, a gyakorlati megvalósítás igényeit szem előtt tartva írtuk Stahl Jánossal közösen a SZIGMA 1971. 3. számában megjelent „Egy vállalati beruházási modell” című cikkünket, úgy vélem azonban, hogy a q célfüggvény szerinti optimalizálás tendenciáinak vizsgálatára a folytonos modell is alkalmas.

Az elemzést didaktikai okokból kezdtem azzal az egyszerűsített modellel, amelyben az egyes tevékenységeket — így a fejlesztés jellegű tevékenységeket is — csak egyedi felső korlátjuk korlátozza, de a továbbiakban megmutattam, hogy a levont következtetések lényegében ugyanúgy érvényesek, ha további lineáris korlátozó feltételeket is tartalmaz a modell.

2. A cikknek semmiképpen sem volt célja, hogy állást foglaljon abban a kérdésben, hogy milyen mutató méri a legjobban a népgazdaság termelő tevékenységének hatékonyságát. Az elemzés során csak arra akartam felhívni a figyelmet, hogy a vállalati q értékek maximalizálása nem vezet feltétlenül a q népgazdasági szintű maximalizálására, de nem foglaltam állást abban a kérdésben, hogy az kívánatos volna-e.

A bevezetőben minden esetre felsoroltam néhány érvet a népgazdasági szintű q alkalmazása mellett, ezekre vonatkozólag ellenérvet nem kaptam. Az nyilván nem igaz, hogy a nyereség csak a fogyasztás rovására növelhető. (Még-

adott nagyságú nemzeti jövedelem mellett sem igaz, hiszen a termelő ágazatokban képződött nyereség a nem termelő ágazatok dolgozóinak fogyasztását nagyobb mértékben növelheti, mint ahogyan a termelő ágazatok dolgozóinak fogyasztását — a munkaerő megtakarításon keresztül — esetleg csökkenti; ráadásul viszont a nyereség növelése gyakorlatilag mindig a nemzeti jövedelem növekedésével jár együtt.)

3. Semmiképpen sem kívántam állást foglalni az optimális duális megoldás alapján felépíthető szabályozási rendszer mellett (33.o. második bekezdés). A kérdés vizsgálatát mégis szükségesnek tartottam a következő okok miatt:

- a programozási modellek közgazdasági elemzése során ez a kérdés mindenképpen felmerül, véleményem szerint az elemzés nem teljes, ha nem térünk ki erre a kérdésre is (a SZIGMA közölt már kizárólag e kérdéssel foglalkozó cikket is lengyel szerzőktől),
- a duális feladat elemzése más oldalról erősíti meg a primál megoldás alapján levont egyik legfontosabb következtetésünket, amely szerint a hányados jellegű célfüggvény alkalmazása az egyedi sajátosságok túlzott érvényesítése miatt magában rejt egy kedvezőtlen irányzatot (a decentralizált irányítási rendszerben az egységek állandóan lekötött termelési tényezői nem játszanak szerepet!);
- végül egy rendkívül fontos gyakorlati ok: számos nagyvállalat egymástól sok tekintetben függetlenül gazdálkodó gyárat egyesít, és ilyen vállalatok esetén már a belső szabályozás reális alternatívája lehet az optimális duális megoldásra épített rendszer. (A kérdéssel egy későbbi cikkben részletesen is szeretnék foglalkozni.)